

ИЗ ИСТОРИЈЕ КРИВИЧНИХ НАУКА

СУДСКЕ ИСТРАГЕ И ПОЛИЦИЈА КАО НАРОЧИТА НАУКА

Као нарочита грана науке веома широког обима — криминологије — која изучава човека злочинца и средства за борбу противу злочина, издвојила се у последње време *научна полиција* (Police scientifique), чија је задаћа: примењивање резултата данашње науке у истраживањима о идентитету, одређивање улоге лица или ствари у извршеном кривичном делу и упознавање начина рада различитих категорија злочинаца.

Питање о организацији полиције и истражних власти према научним принципима криминологије покренула је италијанска криминално-антрополошка школа још у почетку последње четврти прошлог века, а у 1895. год. њиме се већ озбиљно занимао Шести конгрес међународног удружења за кривично право (одржан у Линцу), који је, поводом ово питања, донео ову одлуку:

„Да би органи сигурности што успешније одговарали својим дужностима желети је, да поред текста кривичних закона, буду што боље и што темељније упознавати са главним узроцима злочина, особеностима злочиначког света и најпрактичнијим начинима за истраживање злочинаца и примењивање казне.“

На кратко време после ове одлуке *научна полиција*, као саставни део судске медицине, ушла је у обим предавања на универзитетима у Лиону (професор Лакасањ), Риму (професор Салватор Отоленги), Лозани (професор Ничефоро), а марта месеца 1903. год. у Мадриду је установљена редовна криминалистичка школа за судске и полицијске чиновнике са овим програмом:

а) Кривично право Шпаније; б) Наука о казним заводима; в) Превентивна средства противу криминалитета, и г) Криминална антропологија, психологија, и криминална статистика.

Поред овога, школи је придодат један лабораториум, један музеј и потребна библиотека, а професорима је стављено у дужност, да стално прате развитак криминологије, и да сваке пете године предузимају путовања по иностранству, разуме се у научном циљу.

Слична школа установљена је претпрошле год. и на париском универзитету (Ecole des études pénales), у којој универзитетски про-

фесори права и судске медицине држе предавања из ових предмета: криминологије, науке о казним заводима, кривичног права, кривичног поступка, судске медицине и науке о душевним болестима. Предавања у овој школи трају два семестра, а за редовне слушаоце примају се правници са положеним факултетским испитом. За странце који уче или су учили правне науке ван Француске, потребно је још одобрење универзитетске управе.

Отварању ове школе претходио је конгрес француске групе Међународног удружења за кривично право, који је одржан у Паризу јуна месеца 1905. год., и који је изјавио жеље:

1. Да се на правним факултетима организују нарочита предавања за теоријско и практично изучавање криминалних наука у опште, и
2. Да сведоџбе о овој специјалној настави, издате од стране надлежних професора, буду узете у обзир приликом постављања и унапређења чиновника.

Крајем априла и почетком маја прошле године одржан је у Торину, у част Ломброза, *Шести међународни криминално-антрополошки конгрес*, који се такође занимао питањем о научној полицији, и изразио жеље:

- а) да се прибирају конфисковани предмети, помоћу којих су казним дела извршена, ради образовања криминалних музеја, преко потребних за полицијске и судске студије;
- б) да све државе уведу за повратнике облигатно утврђивање идентитета, и то по једној истој методи, и
- в) да се у програм рада будућег конгреса уврсти питање: која су знања потребна истражним судијама и полицијским чиновницима да би им рад у будућности био што више у сагласности са принципима криминалне антропологије?

И најзад:

Децембра месеца прошле год. и на универзитету у Тулузу установљен је криминални курс са програмом, једнаким програму париске криминалистичке школе.*

Овај летимични преглед постанка и важнијих радова на пољу специјалног обрађивања криминологије и научне полиције послужиће нам корисно за лакше и боље схватање доцнијег излагања, које има за циљ да читаоце упозна са предметом и суштином научне полиције и најсавршенијим научним методама за успешно вођење истрага.

Изјављујемо одмах, да ће се ово даље излагање, у главном, састојати у резимирању најпотпунијег и за данас најбољег дела о

* Revue pénitentiaire, No 1, 1907.

овој ствари: *La police et l'Enquête judiciaire Scientifiques* (Paris, 1907) од Алфреда Ничефора, доскорошњег професора универзитета у Лозани, а сада професора на универзитету у Брислу.

»Веровало се до скоро — а многи и данас верују —« вели Ничефоро у предговору овог свог дела — да је довољно знати напамет 300—400 параграфа казненог законика, и умети их протумачити и граматички и логички, па бити добар криминалиста. Помоћу овог система успело се, да се створе одлични »мандарини«, необично умешни за одржавање законских формула, али потпуно страни, и стварном животу људи и криминалних факта корисни толико, колико је величанствена колекција преисторијских алата корисна индустрији XX века. Ови криминални научници нису хтели ни помислити, да је немогуће постати добар криминалиста ако се, поред апстрактних формула казних закона, не изучавају и сами злочинци, и не упознају резултати разноврсних савремених наука, који у великој мери допуњују изучавање криминалитета и злочинчевог персоналитета. Без помоћи опште и криминалне антропологије, опште и криминалне психологије и психијатрије, које су у проблеме злочина унеле нове погледе, немогуће је разумети шта је човек злочинац, и каква треба да буде одбрана друштва противу криминалитета?

Али примена ових резултата савремених наука на изучавање криминалитета није ограничена само на трансформацију појма о криминалитету, човеку злочинцу и казнама, већ, тако исто, додирује и све оно што се односи на разноврсна полицијско-судска истраживања, трансформишући старе емпиричке методе у прави систем истраживања и научних познавања. Судске и полицијске истраге, на овај начин, улазе у обим науке, да би се потпуно препородиле долажењем у додир са модерним наукама.»

Дело Ничефорово за које је, узгред буди речено, написао предговор чувени лиониски професор Лакасањ, подељено је на ове одељке:

1. О прегледу места злочина и леша;
2. О откривању видљивих и невидљивих трагова;
3. О знацима идентитета;
4. О личном опису према принципима науке, и
5. О методи за вођење полицијских и судских истрага.

Пре него што бисмо приступили излагању ових корисних и за нас нових ствари, потребно је да летимично прегледамо узроке злочина, средства за њихово сузбијање и начин изучавања криминологије и научне полиције.

Ево шта о свему овоме вели Ничефоро:

»Да би се што тачније одредио појам злочина и човека злочинца, криминологија почиње испитивањем основних узрока криминалите-

та у опште. Узроци ови, опет, могу се поделити у две главне групе: спољашње (географска и социјална средина и т. д.) и унутрашње (биолошке.)

Да би се појмио механизам ових узрока, треба се сетити правила која, у механици, важе за паралелограм сила. Једно тело, изложено утицају разних сила, које на њега утичу у разним правцима и у разној сразмери, неће се покорити ни једној од ових сила, већ ће следовати дијагонали паралелограма, која се може конфигурисати према правцу свих ових сила. Дијагонала ова резултанта је различитих сила, које на тело дејствују.

Човек, који се увек може упоредити с телом, под утицајем множине сила покорав се, као и ово тело, резултанти.

Утицај географске средине на активност индивидуа у толикој је мери и са толиком озбиљношћу изучаван, да су ова изучавања обрађивала специјалну грану науке — *социогеографију*. Под изразом географска средина треба разумети множину факата: климат, природа земље, море, реке, планине, магнетично стање атмосфере, светлост и т. д. Сви ови фактори утичу, више или мање, на манифестације социјалног живота, па према овоме и на криминалитет.

Још су: Вилерме (у год. 1831), Гиrolами (у год. 1865) и Кетле (у год. 1869) доказали, помоћу статистике, утицај температуре на криминалитет. Доктрину ову развили су доцније: Ломброзо, Лакасани, Шосиар и Фери, анализујући множину факата, и проширујући је — ову доктрину — и на многе друге манифестације људске активности, као што су н. пр. лудило, самоубиство и т. д. Свака физиолошко-психолошка манифестација, која је последица физичког или душевног надражаја индивидуа-е, увећава се са пењањем и смањује са падањем температуре. Убиства, разбојништва, самоубиства, повреде дисциплине у затворима, наступи лудила, злочини против обичаја, велики политички догађаји, — све ово подлеже осцилацијама термометра и барометра. Ова истраживања заслужују да буду развијена на један нов начин и у много већем обиму. Физиологија животиња показује нам везе, које постоје између топлоте и увећавања органске активности, док нам физиологија биљака показује однос између топлоте и осетљивости извесних биљака. Имајући ово у виду, моћи ћемо много лакше разумети метеоролошке законе, који регулишу активност сваке органске материје, почев од биљака па до човека, и да, услед овога, боље схватимо и дубље анализирамо метеоролошке законе криминалитета. И саме повседневне метеоролошке опсервације могу нам корисно послужити за нова истраживања својим драгоценим подацима о појединим географским појавама, који утичу на температуру па, дакле, и на људску активност. Са овог разлога потребно је студирати и анализирати ове опсервације.

Ово исто вреди и за остале географске факторе. Коллион и Ливи изучавали су, н. пр. утицај планина у географској подели људских

раса; други су доказивали њихов утицај на развитак или застој цивилизације и колективне моралне свести. Из ових радова јасно излази, да планине имају великог утицаја на стварање тако званих „криминалних зона.“ Равнице, косе, долине такође су важан географски фактор криминалитета, јер знатно утичу на живот социјални, па према овоме и на живот криминални.

И сама природа земље, најзад, стварајући и фаворизујући богатство или сиромаштво, цивилизацију или дивљаштво, утиче самим овим и на увећавање или опадање криминалитета. Између природе земље, богатства, насељености становништва, његовог физичког развитка, ступња његове цивилизације и интелектуалне културе с једне, и природе и квалитета криминалитета, с друге стране, постоје нераздвојне везе.

Међу спољашњим узроцима криминалитета најважнији су узроци социјални. Међу овима је беда, више но сви други (узроци) привлачила до сада пажњу филозофа. Али, и ако беда игра врло велику улогу у генези криминалитета, ипак би била заблуда веровати, да је она једина лика криминалне драме.

Прави утицај беде на криминалитет, који се лако може испитати и утврдити антрополошким и демографским статистичким подацима, не огледа се само у ексцитирању сиромаша на вршење казних дела већ и то у много већој мери, у стварању органске и психичке дегенерације која је, са своје стране, један од најважнијих фактора криминалитета.

Ми смо и раније доказивали, да социјална средина у којој живе сиромаси, њихова слаба храна, претераност у раду и разне болести којима су изложени, руше њихов механизам, и стварају врло често од њих потпуно дегенерисане личности. То је, дакле, дегенерација у којој треба тражити најважнију страну односа између беде и криминалитета. Овај нов начин посматрања утицаја беде на криминалитет, резултат је последњих открића антропологије. Данас је потпуно доказано, да беда није само факт економски, већ и факт физички: организам људски, под њеним штетним утицајима, прелази у стање физичког опадања, које нуди најповољнији терен рађању и развитку дегенерације.

Варијације економског стања једне земље, служе нам такође као средство за тачно испитивање социјалних узрока криминалитета. Упоредбење осцилација економског и криминалног живота открива нам односе, који постоје између криминалитета и квантитета земљорадничке производње, цене животних намирница, (жита, хлеба, вина и т. д.), радничке наднице и индустријског и трговачког покрета. Упоредјујући, н. пр. количину часова рада индустријских и пољских радника, који су потребни за куповину 100 килограма жита, са интензитетом криминалитета, увиђемо лако сагласност између ова два

феномена: са побољшањем економских прилика смањује се општа цифра криминалитета, и обротно.

Статистика професија доприноси да расветлимо једну другу страну социјалних узрока злочина, откривајући утицај, који свака професија има на криминалитет. Она нас учи, да свака професија притежава, тако рећи, своју моралну атмосферу, која доприноси развијању извесних специјалних облика криминалитета.

Распрострањеност наставе и квалитет васпитања утичу, такође, на криминалитет. Испитивање овог утицаја доказује нам, на првом месту, да су били у огромној заблуди сви они који су говорили: отворите једну школу па ће те затворити један затвор, а на другом, што је много важније, да настава, у место рушења, трансформише криминалитет и олакшава његове манифестације.

* * *

Истраживање индивидуалних узрока криминалитета најделикатније је. Реч је, доиста, о испитивању и објашњењу свега онога, што се налази у органској и психолошкој конституцији индивидуа, а доприноси експлозији злочина.

Данас је несумњиво утврђено, да су акције људске у врло тесном односу са њиховом органском и психолошком конституцијом. Ово је једно од најлепших открића модерне науке. То је, дакле, индивидуалитет самог злочинца, који се посматра и са гледишта органског и са гледишта психолошког у циљу одређивања индивидуалних (биолошких) узрока криминалитета. Антропологија, експериментална психологија, општа патологија и психијатрија доприносе веома много испитивању ових узрока.

Органско испитивање злочинчевог персоналитета обухвата испитивање општег стања његовог здравља, његов органски развитак, затим све физичке карактере лобање, лица и целог организма, који се називају *знацима дегенерације*, и који се показују: било у каквом феномену болесног наслеђа, било у општој неразвијености организма, било у поремећају индивидуалне еволуције, било, најзад, у неправилном функционисању појединих органа.

Психолошко испитивање злочинца обухвата неколико врста истраживања. Овде, на првом месту, долази физио-психолошко испитивање индивиду-е, као н. пр. испитивање осетљивости и осталих органских функција; испитивање интелигенције, разума, осећаја а нарочито моралне свести и, најзад, испитивање сваке манифестације, која је у стању да објасни психологију индивидуа, њене естетичке моћи, њен религиозни осећај, њен арг и њено држање пре, за време, и после злочина. У обим овог испитивања злочинчевог персоналитета улазе још и истраживања о физичком и моралном

наслеђу родитеља, као и о фамилијарним приликама у којима је индивидуа живела.

Ова испитивања индивидуалних узрока криминалитета дала су најлепше резултате. Захваљујући њима утврдило се, да су болести у опште, а лудила напосе, много чешћи код злочинца но код незлочинца, и да ова иста разлика постоји и у погледу физичке и моралне неосетљивости, патолошког наслеђа и притежања знакова дегенерације.

* * *

Природно је, што се после ових нових појмова о узроцима криминалитета и о физичком и моралном персоналитету човека злочинца, правно схватање злочина, теорија одговорности, казнена и репресивна акција јављају у сасвим новом облику.

Познавање спољашњих и унутрашњих узрока криминалитета учи нас, да су за сузбијање криминалитета много боља превентивна но репресивна средства, а познавање физичког и моралног персоналитета злочинчевог доказује нам, опет, да рационални начин поступања са злочинцима мора бити сасвим другачији од начина који се данас употребљује.

Многобројне су теорије, које су се јавиле као последица нових студија о природи човека злочинца. За многе од њих, злочин је последица епилепсије, неврастеније и поремећаја нервног система; друге га сматрају као последицу социјалних и економских утицаја, док је за треће резултат свију ових узрока, који делују једновременно, у разним правцима, и у разним размерама. Последња теорија несумњиво је истинита.

Они, који су се упустили у бескрајне дискусије да би сазнали који је најважнији фактор криминалитета, заборавили су да се једно овакво важно питање не може решити једнострано. У различитим специјалним случајевима делују и различити фактори, и у разној пропорцији, а који је од ових фактора најважнији, може се утврдити само за сваки случај понаособ, и то тек по извршеном злочину и студирању злочинца.

* * *

Пошто је, на изложени начин, испитала узроке криминалитета и самог злочинца, криминологија приступа изучавању система за сузбијање криминалитета. Овде долази изучавање превентивних и репресивних средстава, разних система поправљања за поправиве и изолисања из друштва за непоправиве злочинце, и најзад судско-полицијска истраживања, која су, у исто доба, и превентивног и репресивног карактера. И полиција и истражна власт јављају се, после

ових нових криминолошких испитивања, потпуно трансформисане; нови научни резултати нуде полицијским и судским органима огромну количину нових знања, која су им од неоцењене користи за њихову професију.

Јасно је, да се изучавање криминологије, које обухвата и судско-полицијска истраживања, не може вршити без лабораторијум-музеума. Криминална наука, која се и до скора изучавала начином апстрактним и метафизичким, просто према текстовима закона, постало је данас, захваљујући новим открићима свих наука, права природна наука која се, као и остале природне науке, не може студирати без лабораторијума и музеума, у које треба скупити све што се односи на изучавање криминологије: графичке таблице, фотографије, инструменти, анатомски материјал, корпус-деликти, трагови свих врста, предмети и документи који се односе на инспекцију места злочина, преглед леша, констатовање идентитета и т. д. Овај богат и разноврсан материјал биће од неоцењене користи за практичну и експерименталну обуку ученика, а и само теоријско изучавање криминалитета и човека злочинца у опште начиће у њему — овом материјалу — потврда и доказ за своје закључке.

Душан Ђ. Алимпић

Полицијски гласник, година III, Београд, 1907.